

14.Slovenská poézia po r. 1945

Spoločenská situácia

Slovenská poézia po druhej sv. vojne bola značne ovplyvnená vývojom v politickej a spoločenskej oblasti:

1. obdobie: 1945-48

- v ľudoch rezonuje živý obraz vojny, fašizmu a SNP
- aktívnymi sú hlavne spisovatelia, ktorí tvorili aj pred vojnou resp. počas vojny:

* **nadrealisti** - opúšťajú náročné metódy, zobrazujú skutočnosť:
Fábry, Žáry, Lenko, Reisel

* **DAV-isti** - publikujú vojnovú tvorbu a reagujú na novú situáciu
v spoločnosti: Fraňo Král - ČERŇ NA PALETE
L. Novomeský - PAŠOVANOU CERUZKOU

* **katolícka moderna** - Silan, Dilong, Hlbina

* **modernisti** - J. Smrek: STUDŇA, HOSTINA /reakcia na vojnu/
OBRAZ SVETA, STRUNY, NERUŠTE MOJE KRUIHY
- J. Jesenský: NA ZLOBU DŇA, ČIERNE DNI...

* **NOVÁ GENERÁCIA** - J. Kostra, A. Plávka, P. Horov - spájala ich tematika domova, detstva, matky a hľadanie istôt v týchto hodnotách v neistej dobe

2. obdobie: 1948-56

- vo voľbách zvíťazila KSČ, začiatky budovania socializmu
- v literatúre je presadzovaná jediná literárna metóda - socialistický realizmus /kult osobnosti, oslava víťazstva pracujúceho ľudu, kolektívizácie/ - schematická poézia
- z literatúry nútene odchádzajú: DAV-isti, kat. moderna, nadrealisti

- tvoria: J. Kostra, A. Plávka, Milan Lajčiak - prototypný spisovateľ socialistického realizmu - SÚDRUŽKA, MOJA ZEM

3. obdobie 1956-63

- ústup kultu osobnosti
- do literatúry vstupuje nová vitálna generácia:

M. Rúfus,

M. Válek,

V. Michálik,

- spája ich časový vstup do bás. tvorby, hľadanie nových výrazových prostriedkov, orientácia na človeka a jeho miesto vo vývoji spoločnosti

trnavská skupina /Stacho, Ondruš, Mihalkovič, Šimonovič, Feldek/
a osamelí bežci /Laučík, Štrpka, Repka/

4. obdobie: 1963-68

- demokratizácia spoločnosti, do literatúry sa vracajú viacerí autori:

E. B. Lukáč - ÓDA NA POSLEDNÚ A PRVÚ, PARÍŽSKE ROMANCE

V. Beniak - REŤAZ, PLAČÚCI AMOR

J. Silan - SÁM S VAMI, SLOVENSKÁ VELKÁ NOC, OSLNENIE /reakcie na udalosti jari a augusta '68.

L. Novomeský - DO MESTA 30 MINÚT, STAMODIAL A INÉ, VILA TEREZA

5. obdobie 1968-89

- normalizácia po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy
- literatúra sa opäť dostáva do politického područia
- nová generácia autorov:
 - * Poppoézia - K. Peteraj: TEXTY, BOSÁ LÁSKA, POP TEXTY, písal aj básne
 - B. Filan: TÚLAVÝ PSÍK, písal výlučne texty pre populárnu hudbu
 - Daniel Mikletič, Martin Sarvaš /Hex, Tublatanka/, M. Žbirka, Daniel Hevier, M. Lasica a iní

* Štefan Moravčík

Tvorba najvýznamnejších predstaviteľov povojnovej poézie

Ján Kostra

- vstup do poézie: HNIEZDA
MOJA RODNÁ
- využil motívy detstva, ženy a domova, v ktorých hľadá istotu v neistej dobe vojny
- obdobie 2. sv. vojny: OZUBENÝ ČAS
PUKNUTÁ VÁZA
VŠETKO JE DOBRE TAK
PRESILA SMÚTKU
- citlivo prežíva vojnovú tragiku, motívy smútku, strachu, samoty, obava z osudu
- vyvrcholenie 1. obdobia tvorby: lyrická poéma AVE EVA:
uchyluje sa k lúboštnej tematike, aby ženu ako symbol života dal do protikladu k vojnovej tragike, smrti.
Dielo je lúboštným vyznaním básnika žene, je oslavou ženstva, materstva /žena - priateľka - matka - milenka/
Spolu so Smrekovou skladbou Básnik a žena patrí medzi najkrajšie diela modernej lúboštnej lyriky.
- socialistický realizmus: NA STALINA
ZA TEN MÁJ
JAVOROVÝ LIST
- návrat k prírodnej a intímnej lyrike: ŠÍPKY A SLNEČNICE
BÁSEŇ, DIELO TVOJE
- umelecké vyvrcholenie 2. obdobia tvorby: KAŽDÝ DEŇ
LEN RAZ
- zamýšľa sa nad poéziou, nad vlastnou tvorbou, nad životom a medziľudskými vzťahmi
- preklady: Villon: MALÝ TESTAMENT
Baudelaire: KVETY ZLA
Goethe: ČARODEJNÍKOV UČEŇ
Mácha: MÁJ

Andrej Plávka

- básnik, prozaik, úspech dosiahla hlavne jeho básnická tvorba
- tematika domova: LIPTOVSKÁ PÍŠŤALA /zbierka vznikla spojením zb. Tri prúty Liptova a cyklu Po rokoch/

NAD JAZEROM

V oboch zbierkach sa vracia spomienkami k rodnému Liptovu, jeho ľudu a prírode.

- tematika SNP: OHNE NA HORÁCH /ódicke básne, oslava hrdinstva/
NEUMREL NA KONI
TRI VODY

- metóda soc. realizmu: ZELENÁ RATOLESŤ
DOMOVINA MOJA
KOSODREVIE
SLÁVA ŽIVOTA

- úvahy o zmysle života, tvorby, medziľudských vzťahoch:

POST SCRIPTUM

TESTAMENT

ZBOHOM, LÁSKY MOJE

KORENE

VYZNANIE

Pavol Horov

- tematika domova: skladba VYSOKÉ LETNÉ NEBE
bás. zb. NÁVRATY

autor sa vracia do rodného kraja, Zemplína, všímá si jeho premeny v čase. Uvažuje o plynutí času, ktorý prináša zmeny a tie nemožno len jednoznačne odsúdiť.

- tematika vojny: NIOBA MATKA NAŠA - využil antický motív matky, hrdej kráľovnej Niobe, ktorá sa odmieta koríť bohom. Tí ju potrestajú tak, že postupne spôsobia smrť všetkých jej detí. Zúfalá matka stráca všetku pýchu a mení sa na plačúci kameň. Aktualizácia - utrpenie matiek cez vojnu.

- zb. KORÁB Z JANOVA: reakcia na pobyt v Taliansku

- zb. PONORNÁ RIEKA: zhodnotenie vlastného života a tvorby

- výbery z pozostalosti:

TORZÁ

ASONANCIE

Z POSLEDNÝCH

Vojtech Mihálik

- filozofia kresťanského humanizmu:

ANJELI

PLEBEJSKÁ KOŠELA

- socialistický realizmus: SPIEVAJÚCE SRDCE

- motívy lásky: ÚTEK ZA ORFEOM /využíva antický motív nenaplnenej lásky Orfea a Eurydiky/

SONETY PRE TVOJU SAMOTU /o strácaní lásky/

- umelecký vrchol tvorby:

VZBÚRENÝ JÓB /motív trpiaceho človeka prenáša do súčasnosti a zároveň utrpenie konfrontuje so vzburou. Zdôrazňuje, že človek nemá pod utrpením resignovať, ale búriť sa, veriť vo vlastné sily a neostať pasívnym/

APPASSIONATA: názov z Beethovenovej skladby - vášeň

1. a 3. časť predstavujú autorov pohľad na lásku

2. časť má epický charakter a využil tu skutočné tragické príbehy lásky, hovorí, že šťastie je vykúpené neraz bolesťou a stratou.

- kritické diela:

bás. zb. TRPKY - autor sa dotýka závažnej problematiky, o ktorej vtedajšia spoločnosť mlčala - o ťažkom osude ženy v socialistickej spoločnosti - žena nešťastná, klamaná, opustená, zotročená v domácnosti

bás. zb. ÚČASŤ - reaguje na deformáciu medziludských a spoločenských vzťahov v socialistickej spoločnosti: citové ochladenie, korupcia, úplatkárstvo, túžba po bohatstve...

- zb. TRINÁSTA KOMNATA - básnická bilancia predchádzajúcej tvorby: hodnotí 12 predchádzajúcich zbierok, hľadá nové cesty v poézii

Miroslav Válek

- 4 KNIHY NEPOKOJA - DOTYKY

PRÍŤAŽLIVOSŤ /Domov sú ruky, na ktorých

smieš plakať - osudy židov počas vojny/

NEPOKOJ

MILOVANIE V HUSEJ-KOŽI /napr. tragédia

Titaniku, vražda Kennedyho/

zobrazil tu dobu a jej vplyv na osudy človeka

- soc. realizmus: lyr. skladba SLOVO - venovaná KSČ

- lúboštná lyrika: Z VODY /využíva prírodné motívy/

- poézia pre deti:

DO TRAMTÁRIE

VELKÁ CESTNOVNÁ HORÚČKA PRE MALÝCH I VELKÝCH

Milan Rúfus

- 1. publikovaná zbierka: AŽ DOZRIEME - mnohotematická: domov/Na chotári malá jeseň sedí/, detstvo, matka, lipt. príroda, voj. konflikty v Ázii/Kórejské koledy, Rakvy z Vietnamu/

- "oneskorený debut" CHLAPEC - neskôr rozširuje a vydáva ako CHLAPEC MALUJE DÚHU: prvotiny, vyjadruje ideály mladých ľudí v povojnovej republike /budovanie socializmu/

- ZVONY - zbierku publikuje až o 12 r., v r. 1968, má iný charakter, vyplýva z autorovej životnej skúsenosti:

- sklamanie z politického a spol. vývinu

- osobná tragika /choroba dcéry/

- pocit stárnutia

Charakteristická je nová poetika a výrazové prostriedky, básne sa nerozrastajú do šírky, sú zhustenou ľudskou výpoveďou Rúfusa ako básnika i človeka

- častý motív plynutia času, detstva

báseň Zvony - reakcia na vstup sov. vojsk

- "rozprávkové obdobie" - nechal sa inšpirovať Dobšinského rozprávkami, v ktorých ho zaujal vysoký etický princíp /vítazstvo dobra nad zlom/:

KOLÍSKA SPIEVA DEŤOM

KNIHA ROZPRÁVOK

SOBOTNÉ VEČERY

známym rozprávkam dal veršovanú podobu a na záver pripojil vlastný

fzf. postoj k téme

- tvorba pre deti:

MODLITBIČKY

PAMATNÍČEK

LUPIENKY Z JABLONÍ

- vlastnú osobnosť a život priblížil v knihe NESKORÝ AUTOPORTRÉT